

וטרפה מהיתומים — חוזרים היתומים וגובים מהלוקח את חובם, שהרי הפורע חובו בקרקע, חייב באחריות לכל טריפה שתבוא מחמתו או מחמת המוכר לו אותה קרקע, אף כאן שמעון אחראי לטריפת בעל חוב של המוכר לו את השדה, שהוא אבי היתומים. (עפ"י חזון איש — קכד, ע"ש בהרחבה).

(ע"ב) 'דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את...' — הראשונים ז"ל פרשו בכמה אופנים מה חילוק יש מי ידון עמו, הלא כל מה שיוכל זה לטעון, אנו נטען בשביל הלוקח? וכתבו בפנים שונות, אם מפני שאחד מהם מומחה בטענות ולא חברו, או שאמר אחד מהם שאין לו עוד ראיות, או שמחל על תביעת שבועה וכדומה. וכן דנו בתוס' לענין אפשרות טענת 'מזויף', שמה רק ראובן יכול לטעון כן, משא"כ שמעון הלוקח שאינו יודע בדבר. [כתב הנצי"ב (מרומי שדה"ב"ק ח): דיון הראשונים למצוא נפקותות בדבר, אמור רק כלפי מה שאמרו ז"ל מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את', אבל ודאי אף בלא כל הנפקותות, נכלל כאן ח"ו ב המוטל על ראובן, מכח אחריותו שקיבל על עצמו, לעמוד בדין עם בעל חובו, כדי להעמיד את המקח ביד שמעון].

ותימה שכתב כן כדבר פשוט וודאי, ולא זכר שר מדברי הר"ן והנמוקי יוסף (בב"מ יד) שכתבו להדיא שאינו חייב לבוא לדון. גם יש לבאר טיבו של אותו חיוב, הלא לעולם יוכל 'להודות' ולומר שהדין עם הבע"ח].

— יש להוכיח מדברי התוספות והראשונים (בדיונם על הנפקותא מי הוא העומד בדין), שאין הנתבע רשאי להעמיד אדם אחר שיטעון במקומו את טענותיו, ללא הסכמת הבעל-דין שכנגדו. כי אם רשאי לעשות כן, עדיין אין נפקותא מי הוא הבע"ד, לעולם יוכל להעמיד את ראובן במקומו. ואמנם הסמ"ע (ח"מ יז סק"ד) כתב שמותר להביא עמו אדם שסייע לו בטענותיו, וכמדומה שכן המנהג. אך מדברי התוס' יש לסתור דבריו, ואין למנהג זה קיום, אם לא בהתרצות בעלי הדין, כאמור. (עפ"י חזון איש ח"מ ד, ז).

ואין לפרש כוונת הסמ"ע, להסתייע באדם אחר, אך הוא לבדו ישאר בגדר 'בעל-דין', כי אם אין לו כח וזכות להעביר את זכותו לדין לאדם אחר, ודאי יוכל הלה לטעון לאו בע"ד דידי את ואיני חפץ לטעון אלא עם זה שאני תובעו. וע"כ כוונת הסמ"ע שיש לו זכות להעביר לאחר את סמכותו כבע"ד, וזה מוכח מכאן שאי אפשר).

דף צג

'משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו... ומאימת מחזיק בה — מכי דייש אמצרי' — רש"י פרש שאותה חזקה האמורה כאן, הקרקע נקנית בה. ותמהו בתוספות, הרי לא מצאנו 'דייש אמצרי' בשום מקום כבאור לקנין חזקה? ומהו ששאלו כאן 'מאימתי היא חזקה' והלא תנן 'נעל גדר ופרץ' — זוהי חזקת קנין?

ויש לפרש שיטת רש"י, הואיל שיצאו עליה עוררין לומר שאינה של המוכר, ולדברי העוררים הרי אין כאן כלל קנין, אלא שאנו מסופקין שמה הוא לעז בעלמא, הואיל וכן, אין הקובע כאן 'קנין חזקה' ככלל מקום, אלא עלינו לדון על חזקה מציאותית שמכניסה את הקרקע לרשות בעליה. ולכן, אם כבר שילם מעות — הרי המוכר הוא המוחזק, ועל הלוקח להוכיח שהיא גזולה, וכל עוד אינו מוכיח — אין יכול לחזור בו. אבל אם עדיין לא שילם, אזי אם כבר 'דייש אמצרי' ונעשה בזה מוחזק במציאות, שכבר סיפחה לשאר שדותיו וכדו' — הרי הוא מוחזק מציאותי בקרקע וחייב בתשלומיה כל עוד לא הוכיח שלא היה כאן מכר, כי מספק אינו יכול לחזור בו מן המקח, אך כל עוד אין השדה ברשותו ממש, יש

כאן פקפוק בקנין [אעפ"י שעשה מעשה קנין כנעל גדר ופרץ] ופטור. (אמת ליעקב — ב"מ יד).

'שנים שהטילו מעות לכיס, זה מנה וזה מאתים — השכר לאמצע' — הואיל ודרך המשתתפים להתנות במפורש שהשכר יהיה לפי יחס ההשקעה של כל אחד, ואלו לא התנו כן, מוכח שהסכים שיטול בעל המנה מחצה, אם משום שהוא חריף במסחר או מכל סיבה אחרת. (עפ"י רא"ש).

בספר אילת השחר נקט שהתוס' (ד"ה הותירו) אינם סוברים כסברת הרא"ש. כי להרא"ש אין צריך לסברה שכתבו שבשכיל ריוח מועט של שיפור המעות לא יקפידו לחלוק בשוה אלא כל אחד ואחד יקח כחשבון מעותיו. ולכאורה י"ל שאף להרא"ש לולא סברא זו הוה אמינא שהואיל ובשאר מיני שבח חולקים בשוה, א"כ אף במעות שנסתפרו יהא השכר לאמצע, מאחר ולא פירשו לחלק בין שבח זה לשבח אחר, ועל כך כתבו התוס' שסתמן כפירושו, כאילו אמרו במפורש שסוג ריוח מועט כזה מתחלק לפי יחס המטבעות.

וגם הטעם שכתב רש"י, שכל אחד צריך את חלק חברו, לכך השכר לאמצע, נראה שאינו טעם העומד לעצמו אלא בצירוף סברת הרא"ש שיש אומדנא דמוכח מכך שלא פירשו, אלא שצריך לטעם זה לחלק בין חרישה לטביחה, שבטביחה חולקים כפי היחס לרבה, כי אעפ"י שלא פירשו, מסתמא ודאי דעתם כן, מאחר ואין אחד צריך את חלק חברו).

דף צד

זבבעל חוב מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי, תנא קמא סבר מה שגבה לא גבה וכן ננס סבר מה שגבה גבה' — יש לבאר מחלוקתם בכמה אופנים; הרמב"ן והר"ן מפרשים שמחלוקת זו תלויה בשאלה האם שעבודא דאורייתא או שעבודא לאו דאורייתא; אם שעבוד נכסים חל מהתורה, הרי זה כעין קנין שיש לבעל חוב בקרקע, ואין מועיל נטילת בעל חוב אחר. ואם נוקטים שעבודא לאו דאורייתא, לא חל שעבוד על הנכסים אלא חיוב מוטל על האיש לפרוע את חובו, [ומה שבית דין יורדין לנכסי הלווה וגובים, היינו משום דין כפיה על המצוות, ועד שאתה כופהו בגופו כפהו בממונו], הלכך בדיעבד אם גבה בעל חוב מאוחר, מה שגבה גבה, שאין כאן נטילת ממון שאינו שלו.

ואולם דעת הנמוקי-יוסף (בבבא בתרא, סוף פרק שמיני — דלא כהרמב"ן המובא ברא"ש לעיל פ"ט יא), שאפילו שני בעלי חובות ששטריהם יצאו ביום אחד ודינם לחלוק בשוה את הנכסים, אם תפס האחד יותר מחלקו, מוציאים מידו. והרי באופן זה שעבוד שניהם חל בשוה על כל הנכסים, ואין כאן נטילה מדבר הקנוי לאחר ואעפ"י כ' אין גבייתו מועילה. ומוכח שלפי דעה זו גם אם אין שעבודא דאורייתא, אין מועיל מה שגבה המאוחר להפסיד זכותו של חברו לפרוע. ואם כן יש לפרש דלכולי עלמא שעבודא לאו דאורייתא אלא שנחלקו האם מועילה בדיעבד גביית המאוחר להפסיד זכותו של חברו, או אף בדיעבד אי אפשר לו להפקיע זכות גביה של חברו.

ויש מפרשים לאידך גיסא; גם אם שעבודא דאורייתא, יתכן ומועילה גביית המאוחר מדרבנן, שלא תינעל דלת בפני לוויין, וכן לכתובת אשה — משום חינא. [ואין לומר להפך, אם תאמר מה שגבה גבה, נמצאת נועל דלת בפני בעל חוב הראשון — לא היא, הואיל ובידו לקדום ולגבות, לא ימנע משום כך מלהלוות. תוס' ז. ד"ה שמע].

ואפשר אף ללא טעם 'נעילת דלת', הואיל וקיימא לן בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה ולא למפרע (וכרא — פסחים ל), וביד הלווה להקדיש ולמכור את הקרקע, כמו כן בידו לשעבדה לבעל חוב שני, שאין השעבוד הראשון מחליט הקרקע בידו, שהרי יכול הלווה לפרעו במעות, אלא שיש זכות קדימה בעלמא לראשון, אבל בדיעבד אפשר שמועילה גביית השני. ובפרט לדברי הרמב"ם (מלוה א, ד), שבהגיע זמן הפרעון של השני והראשון עדיין לא גבה את חובו, מגבים לשני לכתחילה, [רק כאשר יבוא הראשון לגבות חובו — יוציאו מהשני ויתנו לראשון, להלכה דקיימא לן 'מה שגבה לא גבה'], וכיון שבית דין